

DER KERK DOOR AFSCHIEDING

ROBOT-BURGERS

Psalm 32.

bben met een
86:5: „Want
avond, rijk in
open.”
zelfde vragen
voorbeeld uit
nde voor de
de niet wilde
tegendeel zijn
ing vergeving

en laat ons
en zonden
s aneew; al
worden als

IERE, terwijl
wyl Hij nabij
ongerechtig
den HERE,
en tot onzen

dich geroepen
weggestuurd,
leef niemand
ere. En Jezus
heen, zondig

tende gelijke-
Hij het doen
Henaar stond
pfeffen naar
rst en zeide:
dan vervolgt
ling met den
” (Lukas 18

d, maar Hem
zonden. Niet
ve en deugd-
oortje ver-
van mensen,
naam en ziel
dich zelfs te
zoening voor
te, maar ook
2).

en moeten
bij Hem ver-
andere raad
bben: Belijdt
in de HERE.
istus reinigt
ook mogen
et onder uw
der. Het kan
v zonden als
Maar geloof.
7). En looft
ent God met
niet meer in
u zelf. Maar
albrengt.

kerkelijke ver-
illen zeggen.
in het verle-
a, voor men-
mag. Maar
ers een niet-
ouwelijk ge-
hapen heeft,
is de HERE

en door uw
t. Dan geldt
elkander de

Wantrouwt
n troostrijk
oprecht uw
t ge zingen:

sdreven,
m);
neest;
chonen,
kronen;
st.”

H. J. J.

In „De Reformatie” van 8 Maart 1952 (Persschouw) schreef Prof. Schilder o.m. het navolgende: „.....zo lang het kerk-verband er is, en de gelovigen ergens, „naar de gemene orde” van belijdenis en K.O. dienaren des Woords, en ouderlingen kiezen, om „naar de gemene ordening” der kerken de kerk ter plaatse te regeren, hebben deze leden rechten. Onvervreembare rechten. Zij hebben precies kunnen lezen, welke rechten ze hebben. Ook het recht, om, als ze menen verongelikt te zijn, zich te wenden tot een meerdere vergadering. Ze weten, als ze belijdenis des geloofs doen, hoe die meerdere vergaderingen zullen worden saamgesteld. Ze hebben dus — tot op deze dag toe — er recht op, dat de dominees en ouderlingen naar een meerdere vergadering zullen gaan, afgevaardigd zijnde. Op de basis van dat beschreven recht hebben alle dominees en ouderlingen een plaats in hun kerk gekregen; zouden ze zich niet laten afvaardigen, dan zouden de leden der kerk mogen zeggen: deze dominees en ouderlingen houden zich niet aan de afspraak, en de belofte. Waar nu in art. 31 duidelijk uitgesproken is, dat meerdere vergaderingen er zijn voor het in art. 31 wel omschreven (!) onderling hulpbetoon, daar is voorzichtigheid naar alle kanten geboden: in het geven, maar ook in het niet geven of het te laat geven van dit onderlinge hulpbetoon.”

Een kerklid is dus niet rechteloos. Integendeel: zijn rechten zijn beschreven en hij mag verwachten, dat zijn rechtspositie niet geschonden wordt. Het privaatrecht moet hier, zo nodig, dan ook rechtsbescherming verlenen. Dit ligt vast in het reeds eerder door ons in dit blad naar voren gebrachte beginsel, dat rechtswettig in verenigingsverband niet beslist worden door stemmenmeerderheid, m.a.w. dat er rechtsbescherming is voor de minderheid bij handelen in strijd met de statuten. Ieder lid heeft immers recht op handhaving der statuten, d.w.z. de voor de vereniging vastgestelde rechtsorde. En wanneer wij bedenken, dat bij de ineen-smeltingsbesluiten in 1892 uitdrukkelijk is bepaald, dat de Gereformeerde Kerken zullen worden geregeerd door de Formulieren van Enigheid en de Kerkenordening, zal het duidelijk zijn, dat deze rechtsbescherming zich ver uitstrekt, n.l. tot alle rechtsnormen, die daarin zijn vervat. (Zoals bekend neemt de burgerlijke rechter geen kennis van geschillen omtrent zuivere geloofswettig en acht hij in deze gevallen wel de stemmenmeerderheid ook voor de minderheid beslissend).

De strekking van onze bijdragen in deze rubriek is in verband met het voorgaande dan ook steeds geweest, dat de Vrijmaking niet anders is geweest dan een (uiteraard geoorloofde) actie tot handhaving van de statuten der kerken en dat dus noch van kerkverandering bij ons sprake is geweest, noch van een verandering van het bestaande verband van kerken. Ieder zal het er mee eens moeten zijn, dat door statutenhandhaving de eenheid der kerk wordt onderhouden en dat door niet-handhaving die eenheid wordt verbroken. Daarom ook de postale aanduiding van de naam der kerken, hoewel juridisch irrelevant, toch niet zinloos is, daar zij uitdrukt, dat deze kerken de eenheid onderhouden na de diep ingrijpende kerkrevolutie, door synodes en kerkeraden gepleegd.

Nu is het gewone verloop van een revolutie, dat zij het recht onder de feiten bedelft. En dat de voldongen feiten daarna als recht worden aanvaard, waarbij de goegemeente zich neerlegt. We menen het gevaar daarvan voor de Kerk des Heren reeds vroeger voldoende te hebben aangetoond. Ook wie echter het recht wil vasthouden, dreigt door de feiten te worden verblind en zal steeds zich moeten afvragen of hij wel op de goede weg is. Wij menen nu, dat degenen, die in het midden van de geschapen verwarring geroepen werden tot de moeilijke en verantwoordelijke taak om de overheid te overtuigen van het goed recht — en de plicht — tot Vrijmaking, op een belangrijk punt haar zaaksgerechtigheid niet scherp genoeg hebben gesteld.

Wij willen dit oordeel met veel schroom uitspreken en ons zeker niet schuldig maken aan een generaliserende diskwalificatie van het vele voor onze kerken verrichte advocatenwerk. Wij zijn er integendeel van overtuigd, dat de door onze advocaten aangevoerde argumenten moreel verantwoord waren en niet in strijd met het gereformeerde kerkrecht. In tegenstelling tot hetgeen de pleitbezorgers voor de synodocraten aan kerkrechtelijke onjuistheden hebben naar voren gebracht. Voorts bedenke men, dat ook advocatenwerk mensenwerk is, dat het stichten van een chaos gemakkelijker is dan haar op te ruimen en dat bij de betrekkelijk weinig rechtspraak, die er bestond, het aanvankelijk zeer moeilijk was in de geschapen chaos, (die plaatselijk op essentiële punten verschilden in schorsingen, toleranties, meer- en minderheden in kerkeraad of gemeente, ingrijpen „van-boven-af” of niet) orde te doen scheppen door de rechter, gezien ook alle narigheid van de duitse bezetting. Gelet op al deze moeilijkheden moet men te meer dankbaar zijn

voor wat onze advocaten met Gods hulp reeds voor de kerken hebben kunnen bereiken.

Wij willen nu concreet zijn: Ons bezwaar gaat hier tegen, dat — voor zover wij konden nagaan uit de gepubliceerde uitspraken — onzerzijds voor de rechter niet steeds duidelijk is naar voren gebracht wat, in de situatie, waarin onze kerken zich bevonden, precies werd bedoeld met het verbreken van het kerkverband. Vergun mij daarbij als niet-theoloog deze kwestie te benaderen vanuit het Nederlandse privaatrecht om daarna aan de hand van rechtspraak, Belijdenis en K.O. te verifiëren of het privaatrechtelijke uitgangspunt juist is.

Zoals wij vroeger reeds zagen (zie Ref. van 21 Juni 1952) heeft het kerkverband naar gereformeerd kerkrecht een contractueel karakter; de kerken hebben n.l. met elkander een overeenkomst van onderling hulpbetoon gesloten. Uit een overeenkomst vloeien verplichtingen voort, die hier wederzijds gelijk zijn. Het karakter van overeenkomst zonder meer brengt mede, dat de kerken tezamen geen corporatie, zelfstandig rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam gaan vormen (behoudens art. 84 K.O., dat slechts van vermogensrechtelijke, niet van geestelijke aard is). Als een kerk, die partij is bij die overeenkomst, haar verplichtingen niet nakomt, pleegt zij wanprestatie, d.i. contractsbreuk. Het gevolg daarvan kan natuurlijk niet zijn, dat die kerk ophoudt te bestaan. Evenmin is het gevolg van een zodanige handeling, dat de overeenkomst, dus in casu het verband, ophoudt te bestaan, ook niet ten aanzien van de kerk, die deze contract-oork niet ten aanzien van de kerk, die deze contractsbreuk pleegt. Art. 1374 B.W. bepaalt immers, dat alle rechtsgeldige overeenkomsten degenen, die ze hebben aangegaan tot wet strekken en dat zij niet herroepen kunnen worden dan met wederzijdse toestemming. Dit is nu maar geen uitvinding enkel van het burgerlijk recht. Neen, krachtens art. 87 K.O. staat het geen bijzondere gemeente, classis of synode vrij de overeenkomst van wederzijds hulpbetoon eenzijdig te wijzigen, doch zal dit door een generale synode, waarin dus alle kerken vertegenwoordigd zijn, moeten geschieden. De wederzijdse toestemming wordt dan geacht bij besluit van een generale synode aanwezig te zijn. Nu kunnen partijen voor zich bij de overeenkomst bedingen de bevoegdheid tot eenzijdige herroeping. Dit beding is in het gereformeerde kerkrecht nu inderdaad gemaakt door het voorbehoud van art. 31 K.O. „Tenzij etc.”. In het begin van de Vrijmakingsstrijd heeft Prof. Greijdanus daarop gewezen in een citaat uit Voetius, waaruit wij overnemen: „Bijaldien het (besluit van een meerdere vergadering, L. R.) bevonden wordt te strijden met Gods Woord, en de kerk of het kerkelijk verband de goedkeuring en aan-neming daarvan aandringt met de tucht, moet men vrijwillig de gemeenschap van die plaatselijke kerk, bovendien van het classicaal en synodaal verband verlaten, of de uitsluiting uit die gemeenschap liever met een kalm gemoed dragen, dan dat wij strijden tegen Gods Woord en onze consciëntie wonden.” De rechtspraak bevestigt dit beginsel. Wij vermelden:

1. Vonnis Rechtbank Arnhem 9 Maart 1865: „Of-schoon bij Kon. Besluit van 17 November 1841 (Stbl. no. 70) toelating is verleend tot oprichting van een Christelijke Afscheidene Gemeente te Heerde, en deze later is toegetreden tot het Christelijk Afscheidene Kerkgenootschap, blijkt niettemin geenszins van een verplichting om met dit kerkgenootschap voor altijd verenigd te blijven, maar stond het die gemeente vrij aan het Christelijk Afscheidene classicaal bestuur rechtsgeldig kennis te geven, dat zij de bestaande kerkelijke gemeenschap afbrak. De kerkeraad van Heerde wordt daardoor niet ontbonden, maar blijft wettig bestaan.”

2. Besliste het Hof te Leeuwarden op 19 December 1945 inzake Houwerzijl nog, dat „vrijmaking kerkverandering betekende, omdat de Gereformeerde Kerken in Nederland een eenheid vormden en de meerderheid in de plaatselijke kerk de minderheid niet kan dwingen, omdat anders aan haar geweten inzake de godsdienst geweld zou worden aangedaan, zodat de vrijmaking door woord en daad daaraan adhaesie betuigen uittreden uit de plaatselijke kerk is”, op 30 October 1946 kwam dit Hof in de zaak Harlingen op deze beslissing terug o.a. met deze overwegingen: „De aanvaarding der plaatselijke kerk van de Ordening van 1618 had niet tengevolge, dat zij daarmee haar zelfstandigheid als rechtspersoon prijsgaf, zodat zij ter eniger tijd dan ook weer uit dat verband kan treden en de bedoelde Ordening geen art. bevat, dat dergelijke uittreding belet..... De betwisting van de uittredingsmogelijkheid op grond van het gereformeerd kerkrecht is niet te gronden op het in 1937 verschenen boek van Dr. Bouwman, getiteld: „Voefius en het gezag der Synoden”, o.a. wegens de niet door Dr. Bouwman geciteerde plaats in de Politica Ecclesiae (Pars III, Liber I, Tractatus III, Cap. II, blz. 123), welke plaats hierop neerkomt, dat, als de Besluiten (Zie vervolg pag. 388.)

Het Christelijk Nationaal Vakverbond heeft op de eerste September een nieuw sociaal-politiek program vastgesteld, sinds 1918 het negende. Het is een sociaal-politiek program, een geheel dus van verlangens, wensen, eisen, waarvan de vervulling langs de weg der politiek, der wetgeving wordt nagestreefd. Toen dan ook op diezelfde eerste September een nieuw kabinet optrad, schreef De Rotterdammer: „Vragen wij te veel, wanneer wij de verwachting uitspreken, dat ook in de kring der regering het program van het C.N.V. zal worden bestudeerd met alle ernst, welke het verdient?” Het program is dus inderdaad een politiek program.

Ietwat komisch deed het ons aan in het samenvattend persbericht vetgedrukt en dus bijzondere aandacht vragend de zinspeld aan te treffen: „In het geheel der economische maatregelen, besloot de vergadering, blijve de persoonlijkheid van de afzonderlijke mens gehandhaafd.”

Ietwat komisch.

Want we geloven dat de huidige en de ook in dit program gevraagde sociale wetgeving in menig opzicht zelve precies het omgekeerde doet.

Zij werkt op velerlei wijze de depersonalisatie en de massificatie in de hand.

Dat deed de vergadering, die dit sociaal-politiek program vaststelde. Het persverslag meldde — ook vetgedrukt —: „Het bleek in de discussie moeilijk een bepaling in het program op te nemen tegen bijverdienste. Men werd het eens hierover, dat de overheid en het georganiseerd bedrijfsleven bepalingen behoren te maken, dat personen met een volledige werkkring niet meer in hun vrije tijd loonarbeid verrichten.”

Jawel.

Jan-met-de-pet mag dus geen bijverdienste meer hebben. Hem wordt een gedeeltelijk arbeidsverbod opgelegd. Zijn vrijheid om te arbeiden aan banden gelegd. Wordt het — als het C.N.V. zijn zin krijgt — straks ook aan hoogleraren verboden bijverdiensten te hebben bijvoorbeeld uit persarbeid? Neen? Hebben zij dan niet een volledige werkkring? Maar indien het hun toegestaan zou blijven honorarium te ontvangen voor het schrijven van een boek, waarom zou dan een man in loondienst geen bijverdienste mogen hebben?

Daar komt nog iets bij.

Het komt ons voor, dat de huidige sociale wetgeving de depersonalisatie van de arbeider reeds meer dan goed is bevordert.

Hij is bij Vadertje-Staat om zo te zeggen kind-in-huis. Kind.

Alles wordt voor hem gedaan.

Hij betaalt geen belasting meer — die wordt voor hem betaald, als „loonbelasting” van zijn loon afgehouden.

Hij verzekert zichzelf niet meer — hij wordt automatisch verzekerd tegen invaliditeit, ziekte, werkloosheid, de oude dag, enzovoort: de premies worden met de loonbelasting eenvoudig afgehouden van zijn loon.

Alles volgens de wet.

Alles met dwang.

Alle verantwoordelijkheid wordt van hem afgenomen.

Hij zorgt in vele opzichten niet meer zelf.

Er wordt voor het gezorgd.

Vadertje-Staat zorgt voor hem.

Bij hem, over hem, zonder hem.

Hij is een verlengstuk van de staatsmachine.

En wordt hoe langer hoe meer een robot-burger, mechanieke Jan.

En als hij, eigen verantwoordelijkheid kennende, wat weggelegd heeft voor de oude dag, geleerd hebbende van de mieren, die in de zomer haar spijs vergadren, dan wordt die vermetelheid tegenover Vadertje Staat bestraft, dan wordt de bate van die spaarzaamheid op de uitkering van „Vader-Drees” gekort: hoe durfde hij ook zelf te zorgen! Zulk een „individualist”! Zulk een persoonlijkheid! Er wordt toch voor hem gezorgd!

Hier liggen, geloven we, mede factoren, die de depersonalisatie en de massificatie in de hand werken. Die depersonalisatie en die massificatie komen aan de orde op de Christelijk Sociale Conferentie 1952.

Professor Wurth schrijft er over in het Gereformeerd Weekblad: „Het betreft hier ook een verschijnsel van zo ernstige aard, dat zelfs de stoffelijke misère van het proletariaat in de vorige eeuw, daarbij vergeleken, gering mag heten.”

Als het zo is, dan is het héél erg.

En dan zijn we het dubbel eens met de opmerking van Professor Wurth: „Wee een samenleving, waar de totaliteit, meestal geïncarneerd in de staat, voor de enkeling en zijn vrijheid en verantwoordelijkheid geen ruimte meer laat!”

Reden te meer om en de huidige wetgeving en het sociaal-politiek program van het C.N.V. eens grondig te toetsen.

Hier was „bezinning” wel eens nodig.

Maar we vrezen, dat het robot-burgerschap eer toe-dan afnemen zal.

D. E. C.